

ELIF
SHAFAR
Ucenicul
arhitectului

Traducere din limba engleză
și note de Ada Tanasă

POLIROM
2019

Mândru și grandios, de mai bine de o mie de ani, hipodromul văzuse neconținut sărbătoare după sărbătoare, mereu ticsit, mereu gălăgios. Privitorii erau bărbați de toate vârstele. Dacă le plăcea spectacolul, răcneau, hohoteau și săreau în picioare, de parcă ar fi avut partea lor în el. Dacă nu-i încânta ce vedeau, băteau din picioare, injurau, aruncau cu ce le cădea sub mână. Ușor de înveselit, greu de mulțumit, spectatorii nu se schimbaseră prea mult din vremea lui Constantin.

Departe, în mijlocul tribunelor, se afla un foișor împodobit cu ciucuri auriți. Acolo ședea sultanul Soliman, pe un jilț înalt, de unde putea să vadă și să fie văzut. Mare de stat și subtil, avea un gât lung și o barbă scurtă. Era însoțit de marele vizir, Lutfi Pașa, care primise de nevastă pe sora sultanului, și de alți dregători care făceau parte din Divan. Despărțită de sultan prin niște perdele de zarafir, sultana stătea înconjurată de roabele ei. Perdele de mătase și parmaclăcuri fereau femeile de ochii mulțimii. În afară de cele câteva femei din haremul sultanului, nu se mai zăreau altele.

Trimișii străini fuseseră poștiți într-o altă despărțitură. Ambasadorul venețian stătea drept ca lumânarea, cu o privire rece și o broșă de safir pe *zimarra*¹ care nu scăpase privirii lui

1. Haină lungă, bogat garnisită, purtată pe deasupra veșmintelor în secolul al XV-lea.

Jahan. Lângă venețian stăteau trimisul din Ragusa, împuterniciții familiei Medici din Florența, *podestà*¹ din Genova, trimisul regelui Poloniei și călători iluștri din Frangistan. Erau ușor de recunoscut – nu doar datorită veșmintelor, ci și datorită aerului lor, un amestec de dispreț și neîncredere.

Sărbătoarea dura de zile întregi. Noaptea, potopit de lumină, Istanbulul strălucea mai tare ca ochii unei tinere mirese. Lămpi, torțe și artificii străpungeau întunericul. Calcele alunecau pe apele de la Cornul de Aur ca niște stele căzătoare. Cofetarii păseau țațoși, cărând monștri marini mîncători de oameni și păsări cu pene de toate culorile, toate făcute din zahăr. În susul și-n josul străzilor erau straturi uriașe de flori. Atâtea oi fuseseră tăiate, că pârâul dindărătul zalhanalei² se făcuse stacojiu. Icioglanii alergau de colo-colo, cărând pe umeri tăvi cu orez din care picura seul de coadă de oale. Cei care-și umpluseră burtă și își potoliseră setea cu șerbet erau îmbiați cu *zerde*³. De data asta, săracii și bogații se ospătau cu aceleași bucate.

Cei doi prinți fuseseră tăiați împrejur odată cu o sută de băieți nevoiași. Fii de lumânărari, vărari și cerșetori plânseseră odată cu Înălțimile Lor. Stând cu toții în pat, în cămăși, suspinau când își aduceau aminte chinurile prin care trecuseră și chicoteau la jocul de umbre menit să le alunge amintirea.

Jahan, cu ochii măriți de spaimă, păși în mijlocul forfotei. I se ceruse să se înfățișeze cu Chota în ultima zi. Dis-de-dimineată adusesese

1. Cel mai înalt demnitar din conducerea orașelor italiene (în it., în orig.).

2. Abator.

3. Orez îndulcit cu miere și șofran (în tc., în orig.) (n.ed.orig.).

elefantul în grajdurile de lângă hipodrom. Oricât de nesuferite i-ar fi fost lanțurile de la picioare, Chota se liniștise și acum molfăind mere și frunze. Jahan îl pizmula nepăsarea și își dorea să se prindă și de el măcar un strop. Cu o noapte înainte, cornacul dormise pe apucate. Buzele îl sângeraseră de cât și le mușcase.

Alte animale își făcuseră apariția înaintea lor: lei, tigri, maimuțe, struți, gazele și o girafă de curând adusă din Egipt. Șoimarii păseau țanțoși, cu păsările legate la ochi, circarii aruncau cercuri, înghițitorii de flăcări mâncau foc, un mergător pe sârmă păși de la un capăt la celălalt al unei frânghii întinse sus deasupra capetelor. Apoi veniră Isnafurile: cioplitorii în piatră, cu ciocane și dălți, grădinari împingând cărucioare cu flori, arhitecți cu modele în mic ale moscheilor pe care le ridicaseră. În fruntea acestora din urmă mergea Sinan, îmbrăcat într-un caftan tivit cu blană de hermină. Când îl zări pe băiat, îi aruncă un zâmbet călduros. Iar Jahan i l-ar fi întors numaidecât dacă n-ar fi fost atât de neliniștit.

Până la urmă le veni și lor rândul. Murmurând rugăciuni, Jahan deschise porțile și îi dădu drumul lui Chota. Trecând pe lângă o coloană adusă din Alexandria de împăratul Teodosiu cu multă vreme în urmă, pășiră pe drumul bătut de sute de picioare și copite. Lumina scânteia în cioburile de oglindă cusute pe mantia lui Chota – din catifea verde brodată cu modele purpurii, un dar din partea sultanei.

Cum îl văzu, mulțimea chiui de bucurie. Jahan mergea în fața lui Chota, ținându-l de frâu, deși adevărul e că elefantul era adevăratul stăpân. Când ajunseră la foșor, se opriră. Jahan privi spre sultan. Arăta plin de măreție, netulburat. În stânga lui se afla paravanul îndărătul căreia ședeau sultana și femeile ei. Deși nu o putea vedea pe Hürrem, Jahan îl simțea ochii

bănuitori sfredelindu-l. Gândul că frumoasa Mihrimah era și ea acolo și îl urmărea fiecare mișcare îl spori neliniștea. Avea gura uscată, un ghem în pântec și picioarele îl tremurau când se plecă dinaintea lor.

Tremurând încă, scotoci prin buzunar și scoase la iveală un ghem de lână. I-l aruncă lui Chota. Elefantul îl prinse cu trompa, i-l aruncă înapoi. Repetară mișcarea de vreo câteva ori. Jahan scoase inelele strălucitoare pe care i le dăduse Mihrimah. I le aruncă unul câte unul lui Chota, care le prinse în aer, fluturându-le și azvârlindu-le deoparte de parcă nu i-ar fi păsat. Apoi își legănă trupul uriaș încoace și-ncolo, dansând. Privitorii râdeau în hohote. Jahan își ridică bățul, dojenindu-l. Chota incremeni, rușinat. Asta făcea parte din spectacol, ca tot ce se petrecea. În semn de pace, băiatul îi dădu elefantului un măr. În schimb, Chota smulse narcisa prinsă pe haina cornacului și i-o întinse. Privitorii izbucniră din nou în hohote de râs.

Pe urmă, Jahan își potrivi o pălnie pe cap. Apoi adăugă încă una și încă una, stivuiind cu totul șapte pălnii una peste alta. Strigă:

— Sus!

Cu trompa, elefantul îl cuprinse mijlocul și îl așeză pe grumaz atât de ușurel, încât pălniile nici nu se clintiră.

— Jos! strigă Jahan.

Încet, greoi, Chota se lăsă la pământ. Stând încă pe spinarea lui, Jahan își găsi cumpăna, în timp ce vântul usca sudoarea care-i șiroia pe față. Fiindcă nu aveau genunchi, elefanților le era foarte greu să se lase jos. Jahan spera că sultanul, Stăpânitorul Apelor și Uscatului, avea să înțeleagă și să prețuiască lucrul ăsta. Nici n-apucă Chota să se ghemuiască bine la pământ, că Jahan își desfăcu larg brațele și strigă victorios. În același timp, văzu ceva

indreptându-se lute spre ei. Căzu pe pământ cu o bufnitură. Jahan sări jos, îl ridică. Era o pungă plină cu bani. Un dar generos din partea sultanului Soliman. Cornacul făcu o plecăciune, elefantul mugii, spectatorii erau în delir.

Apoi veni ultimul număr. Chota, închipuind Islamul, urma să se înfrunte cu un mistreț, închipuind Creștinătatea. Era un număr în care se înfruntau de obicei un urs și un mistreț, însă, fiindcă elefantul era mai semeț și toată lumea îl îndrăgea, în ultima clipă i se făcuse cinstea asta lui Chota.

Când zări mistrețul legănându-și colții și răcâind pământul cu copitele, Jahan simți un nod în pântec. Fiara era mai mică decât Chota, fără îndoială, însă avea în ea un soi de nebunie, o furie de care nu reușea să-și dea seama de unde vine. De îndată ce îi dădură drumul din lant, animalul se repezi spre ei ca o săgeată. Ar fi putut să-i sfărtece coapsa lui Jahan dacă băiatul nu s-ar fi ferit la timp. Spectatorii chicotiră, gata să treacă de partea mistrețului dacă elefantul și cornacul îi dezamăgeau.

Nu numai Jahan incremenise. Spre groaza băiatului, Chota parcă prinsese rădăcini pe loc, cu ochii pe jumătate închiși. Strigând, Jahan îl împunse cu bățul. Îi șopti vorbe mieroase, făgăduindu-i dulciuri și băi de noroi. Fără folos. Elefantul care se năpustise cu sălbăticie asupra oștenilor dușmani și omorâse o mulțime pe câmpul de luptă înțepenise de tot.

Mistrețul nu mai luă în seamă elefantul, ci începu să-i dea târcoale lui Jahan, apoi se năpusti asupra lui și-l doborî la pământ.

— Hei, aici!

Mirka, imblânzitorul de urși, se ivi de nicăieri, strigând ca să facă mistrețul să-l lase în pace pe Jahan. Tinea în mână o suliță și fiara lui venea greoi în urmă. Cel doi erau deprinși cu jocul asta. Ursul mormăi. Mărâind furios,

mistrețul se năpusti spre el cu botul căscat. Jahan privi toate astea ca printr-un văl. Sunele, deși înfricoșătoare, erau înăbușite de zarva mulțimii. Ursul, cu ghearele încovolate ascuțite, sfâșia și ciopârtea, spintecând mistrețul. Măruntaietele i se revârsară în țărână, răspândind o duhoare grețoasă. Picloarele dinapoi zvâcneau și loveau aerul. Când viața îl părăsi trupul, scoase un țipăt atât de înfricoșător, ca de pe altă lume, încât privitorilor le îngheță sângele în vine. Punând piciorul, cu cizma grea, pe mistrețul mort, Mirka făcu din mână către tribune. Fu răsplătit îndată cu o pungă cu bani. Ridicând-o din țărână, îl privi pe cornac cu un rânjet pe care nu se obosea să-l ascundă. În spatele lui, mic ca un șoarece, Jahan își feri privirea, dorindu-și să-l înghită pământul.

Pe când cornacul se gândea să se facă nevăzut, elefantul începea să se infurie. Câțiva spectatori aruncaseră cu pietre în el. Chota își flutură urechile și mugii. Văzând că izbutise să supere un animal atât de mare, lumea se apucă să arunce și alte lucruri: linguri de lemn, mere stricate, teci de tinichea, castane dintr-un copac din apropiere... Jahan îl îndemnă pe Chota să stea liniștit, însă glasul lui se auzea abia ca bătăitul unui țăntar în zarva mulțimii.

Dintr-odată, elefantul se năpusti drept spre tribune. Năucit, Jahan alergă după el, fluturându-și brațele și strigând. Văzu cum pe fețele spectatorilor uluiala ia locul spaimii. Oamenii fugeau încolo și-ncoace, țipând, călcând pe cei care căzuseră. Jahan îl ajunse din urmă pe Chota, îl trase de coadă. Animalul ar fi putut să-l strivească, însă cornacul nu se gândea la asta. Străjile cu săbii și sulite îl înconjurară, deși nimeni nu părea să știe ce face. În invălmășeală, Chota doborî flamurile, strivi ornamentele și intră în despărțitura unde se aflau trimișii străini. Încercând să se ferească din